Коли ви виходите з Вільсонового вокзалу на широкий, дзвінкий від трамваїв Гуверів проспект, з перших же кроків ви стикаєтеся з художнім життям Праги. Яскравосиній плакат з крилатим левом і переплетеними лаврами запрошує вас на ювілейну виставку художника Вацлава Шпали, другий, трохи менший пропонує ознайомитися з роботами Еміля Філи, третій — з акварелями і малюнками Карела Сволинського.

Шпала, Філа, Сволинський — незнайомі вам прізвища...

Та минає день, другий, третій, і ви поступово увіходите в курс художнього життя Праги. Ви бігаєте з виставки на виставку, — а їх не менше як десяток по різних кінцях міста, — і перед вами, мов у калейдоскопі, миготять незліченні портрети, пейзажі з гостроверхими церквами, гори фруктів, овочів, голі тела. Кишені ваші набито проспектами і каталогами. Увечері, денебудь "У тигра", у старовинній з задимілими готичними сволоками пивниці — ви сидите серед празьких художників за незмінним кухлем пива і вам стає зрозуміло що митці Праги після майже шестирічного поневолення й животіння під німецьким чоботом працюють тепер, як ніколи напружено, захоплено, багато шукають, багато виставляються і нетерпляче й зацікавлено ждуть оцінки глядача, особливо, коли він приїхав звідти, зі Сходу.

Коли ви виходите з Вільсонового вокзалу на широкий, дзвінкий від трамваїв Гуверів проспект, з перших же кроків ви стикаєтеся з художнім життям Праги. Яскравосиній плакат з крилатим левом і переплетеними лаврами запрошує вас на ювілейну виставку художника Вацлава Шпали, другий, трохи менший пропонує ознайомитися з роботами Еміля Філи, третій — з акварелями і малюнками Карела Сволинського.

Шпала, Філа, Сволинський — незнайомі вам прізвища...

Та минає день, другий, третій, і ви поступово увіходите в курс художнього життя Праги. Ви бігаєте з виставки на виставку, — а їх не

менше як десяток по різних кінцях міста, — і перед вами, мов у калейдоскопі, миготять незліченні портрети, пейзажі з гостроверхими церквами, гори фруктів, овочів, голі тела. Кишені ваші набито проспектами і каталогами. Увечері, денебудь "У тигра", у старовинній з задимілими готичними сволоками пивниці — ви сидите серед празьких художників за незмінним кухлем пива і вам стає зрозуміло що митці Праги після майже шестирічного поневолення й животіння під німецьким чоботом працюють тепер, як ніколи напружено, захоплено, багато шукають, багато виставляються і нетепляче й зацикавлено ждуть оцінки глядача, особливо, коли він приїхав звідти, зі Сходу.

Пройдемося по кількох виставках. Найближча — "Об'єднання художників". Виставка зветься "Революційна Прага". Присвячена вона п'яти пам'ятним для всієї Чехословаччини дням травневого повстання 1945 року.

Маленькі, розвішані по стінах квадратики ватману — малюнки олівцем, тушшю, акварелі, сепії, рідше олія. "П'яте травня, дванадцать тридцять", "Будуйте барикади!" Ярослава Покорного, "Сьоме травня 1945 року" О. Чихелка, "Недобитки німецької слави", "Вхід Червоної Армії до Пардубіце" Ф. Даніелка... Це не картини, це живий тремтливий репортаж, окремі нариси, типажі, сценки, часто експресіоністичні, іноді натуралістичні, але завжди очевидні і правдиві. Такі роботи, як серія малюнків Йозефа Кадерабека — "Революційні дні Праги", або літографії Йозефа Холлера, або окремі роботи Ф. Даніелка запам'ятовуються надовго.

На цій виставці демонструють свої роботи 26 графіків. Вона, мабуть, найцікавіша, і не тільки тематикою, в усій Празі. У ній — життя, справжнє хвилювання, подих дня і в той же час — велика культура, майстерність, знання матеріалу. Ніде форма, часом навіть вишукана, не закриває змісту. Не так часто це тут буває. На інших, наприклад, виставках... Проте, ходімо далі — побачимо самі.

Три невеликих зали. На стінах натюрморти, пейзажі. Натюрмортів більше. Яблука, овочі, нарциси, знову овочі, знову яблука, на цей раз вже на тарілці, знову нарциси. Мимоволі згадуєш Сезанна.

Це — виставка одного з найвидатніших чеських художників Вацлава Шпали — шестидесятиріччя якого визначає художня Прага. Понад півсотні робіт, виконаних з 1906 року до наших днів. Велика майстерність, безперечне почуття форми, кольору, але ... якось лишаєшся до всього цього байдужий — дуже Їх багато, цих яблук, та і трудно сказати, які це з них зроблені в дев'ятсот шостому, а які в сорок п'ятому році...

Ідемо до другого салону. Зал спілки художників імені Манеса. На стінах роботи Еміля Філи 1938-39 років. Досі вони ще не виставлялися ніде. Величезні, яскраві композиції. Олія, акварель, туш, олівець — усе разом на одному полотні. "Бій двох коней". "Кінь, переможений левом"... Палаючочервоне, сліпучожовте, сине, зелене, чорне, щось переплітається, стикається, звивається, кричить, несеться...

Ви довго стоїте й дивитесь. Потім зазираєте в гарненьку брошуру, що продається тут же біля входу: "художник ніби передбачив події наступних страшних років..."

Знову дивитесь на картину. Може справді передбачав, але без брошури це важко збагнути, і ви без особливого жалю виходите і з цього салону.

У двох кварталах звідси виставка пейзажу. Може, саме експоновані тут роботи найближчі для нас — радянських людей, коли не рахувати шукань "Революційної Праги". В пейзажах Франтішека Харвата, офортах і малюнках Карела Габріеля ("Інтимна Прага"), в непозбавлених впливу того ж Сезанна роботах Бедвіха Мудроха, або в виставці картин Ото Матушека "Югочеська країна" — в усіх них відчуття чеської природи, такої м'якої, ласкавої, доброзичливої, неповторна чарівність празьких

вулиць, завулків, безладдя колючих дахів, неонових реклам і позолочених куполів. В цих пейзажах, здебільшого імпресіонічних, часто навіть етюдних, багато настрою, локальності, чарівної минущості.

Правда, є і інший пейзаж. У роботах Р. Ландера, І. Настоупіла, М. Галімберті, З. Кремлички, І. Шестака менше простоти і виразності, більше надуманості. Мазок заради мазка, вдало знайдена пляма, одверто композиційно задумані й розміщені деталі. Важко позбутися враження, що пейзаж зроблено в ател'є, що натура в ньому — лише привід для художника створити якусь лінійну або кольорову композицію на певну тему...

І це використовування натури лише як приводу, як поштовху для дальших експериментів художників почувається трохи не в усіх видах і жанрах образотворчого мистецтва. Почувається це і в роботах Б. Урбана — художника великого діапазону, що охоплює пейзаж, портрет і навіть картину (правда, в останніх його портретах накреслюється вже певний потяг до реалізму), і у талановитого Ніколая Родіонова, який іде шляхом, коли можна так сказати, експресіоністичного примітивізму, і в дуже цікавого художника Карела Сволінського. Виставка його робіт "Танок" вражає справді віртуозною технікою акварелі і блискучою передачею руху. Динамічні пружні лінії, насичений, сміливо взятий колір, складні ракурси і повороти. Художник чудово схоплює і передає на папері красу руху в усіх його відмінах, пластику, суть танцю. Але інших завдань у художника нема — вони його не цікавлять.

Взагалі обмеженість завдань, які ставлять перед собою художники, — лише рух, або лише настрій, або лише композиція, — характерна для більшості чеських митців, і, треба віддати їм належне, справляються вони з цим завданням часто блискуче.

Але картин, цікавих задумом, насичених змістом картин, що показують життя країни, її історію, побут, події, — ви в Празі тепер не знайдете. В кращому разі побачити окремі влучні малюнки (наприклад, графічні роботи Седлячека) чи здебільшого експресіоністичні,

напівабстрактні сцени тяжких днів німецької окупації, але більше усього — квітів, фруктів, портретів невідомих, виконаних в яскравій "французькій" манері.

Чехословацьке довоєнне мистецтво було під певним впливом "французів". Захопившись питаннями чистої форми, воно втратило зв'язок з великими реалістичними традиціями, з засновниками чеського національного мистецтва Манесом і Алешом, втратило зв'язок з народним мистецтвом, з дійсністю і обернулося на камерне, замкнене, формально вишукане мистецтво для небагатьох.

І все ж перелом, потяг до чогось нового, свіжого, почувається. Яскравий доказ — виставка "Революційна Прага". І не тільки це. Першою у визвольній Празі була виставка робіт Кукриніксів, що мала великий успіх.

— Нічого подібного за гостротою думки і викінченістю форми ми досі не бачили в карикатурі — одноголосно кажуть художники і додають: — От добре було б, якби не тільки радянські карикатуристи, а й живописці, графіки, скульптори виставили свої роботи у нас, а ми б свої повезли до Києва, до Москви.

Цей потяг до Москви, Києва, всього радянського, російського, українського, до великого мистецтва, що має им'я — реалізм, дуже симптоматичний. Цей потяг і інтерес безперечно виллються в конкретні форми творчого контакту — в обмін публікаціями, в організацію виставок. Перший крок, до речі, вже зроблено. Одна з найбільших художніх спілок Праги "Єднота витварних умельцю Пуркинє" недавно подарувала Спілці радянських художників України альбом офортів Карела Габріеля "Інтимна Прага" і збірку фоторепродукцій останніх робіт митців, об'єднуваних спілкою. Будемо сподіватися, що інші спілки теж ознайомлять українських художників з своїми роботами.

До речі про спілки. Єдиної, як у нас, творчої спілки, що об'єднувала б всіх художників, у Чехословаччині немає. Є окремі товариства художників однакового приблизно напряму, по п'ятдесят—сто осіб. Основна мета їх — організація періодичних виставок своїх учасників.

Всього таких товариств у країні — вісімнадцять. Найвидатніші з них у Празі — імені Манеса, імені Пуркинє, імені Алеша, імені Голлара (графіки), імені Марольда, "Бесіда", "Об'єднання художників". Такі ж товариства є і в провінції — в Брно, Оломоуце, Моравській Остраві, Чеських Будейовицах, Ліберце, Пардубіце, Плзні і Братиславі. Спеціальна спілка об'єднує жінок-художниць. Більшість цих спілок до війни мала свою спеціальну періодичну літературу, випуск якої в найближчому майбутньому відновлюється.

Художня Прага живе зараз повним цікавим життям. Свіже мистецтво, що спирається на життя, пустило вже свої паростки. І ми знаємо, що воно зрозуміле всім, а не тільки обраним, зміцніє, розів'ється й буде гідне народу, що пролив свою кров за свободу і незалежність своєї батьківщини.